

Stora värden står på spel

Generationsskiften i Västsvenska företag

SVENSKT NÄRINGSLIV

Bakgrund

Runt om i det västsvenska näringslivet - i fikarum, styrelserum eller vid köksbord – diskuteras frågan om generationsskiften i företag. Många, inte minst äldre företagare, frågar sig: vad händer med mitt företag i framtiden? Anställda, kommuninvånare och politiker oroar sig samtidigt över vad som händer med bygden om företag tvingas lägga ner när nuvarande ägare vill gå i pension.

Effekterna av ett företags överlevnad är nämligen inte begränsade till de enskilda företagens värld. De påverkar andra företag genom alla olika affärsförbindelser, kommunen genom de skatter och mervärden de bidrar med och slutligen även enskilda individer genom de anställningsmöjligheter som företagen utgör. De är dessutom viktiga som sponsorer av idrott och kultur liksom för möjligheten till praktik för studenter. Företagens överlevnad kan således i viss mån beskrivas som ett övergripande allmänintresse, något som berör alla medborgare.

I april 2004 släppte Svenskt Näringsliv en rapport vid namn: "Både företagare och politiker måste planera för generationsskiften"¹. Där uppvisades att nästan varannan företagare vid tidpunkten var över 50 år. Det handlade totalt om 140 000 företagare som inom den närmsta 10-årsperioden skulle ställas inför ett generationsskifte. Generationsskiftesfrågan var då akut över hela landet. Runt denna tid genomfördes dock framgångsrika politiska reformer, i form av avskaffandet av arvs- och gåvoskatten, vilket underlättat hanteringen av generations- och ägarskiften².

Femton år senare är problemen långt ifrån lösta. Utmaningarna med ägar- och generationsskiften i företag består och behovet av politiska reformer är fortsatt stort. Det handlar om en rad frågeställningar, problem och komplicerade frågor som tillsammans bildar ett större problemområde. Allt från skattefrågor till den enskilde företagarens möjlighet att planera ett skifte i tid. Underlättas inte förutsättningarna kan denna problematik få ödesdigra konsekvenser. Inte bara för det enskilda företaget utan även för det lokala samhället och Sverige i stort.

Att de frågor som rör ägar- och generationsskiften länge funnits med på agendan kan tyckas vara skäl för att ej ännu en gång lyfta dem. Det är dock just detta fenomen som gör att området fortsatt är intressant att diskutera. Att frågorna fortsätter att vara aktuella, sin historiska uppmärksamhet till trots. **Alla, såväl företagare som politiker, tycks nämligen vara överens om frågornas dignitet och att det är ett samhällsligt problem snarare än ett för företagen personligt sådant. Ändock sker i sammanhanget få, om några, förbättringar.**

Svenskt Näringsliv i Västra Götaland företräder 16 000 medlemsföretag. Företag i alla olika branscher och av varierande storlek. Det är Svenskt Näringslivs uppdrag att genom sitt arbete verka för att alla företag i Västra Götaland ska ha de allra bästa förutsättningarna att kunna starta, växa och utvecklas. Ett arbete som bygger på övertygelsen om att förbättrar vi inte företagens möjligheter, får inte heller fler människor ett arbete att gå till och inte heller ger vi oss själva möjligheten att utveckla vårt samhälle och dess välfärd. Där spelar väl fungerande generationsskiften i företag en avgörande roll för att den västsvenska företagsamheten ska vara framgångsrik över generationer. Mot den bakgrunden lyfter vi i denna rapport återigen frågorna kring generationsskiften och behovet av reformer.

Rapportförfattare: Alexander S. Fägersten

¹ Svenskt Näringsliv, 2004

² Ydstedt & Wollstad, 2015

Allt äldre företagare

I Sverige fanns det, per september 2018, totalt 503 800 företagare i Sverige inom åldrarna 15–74 år. En siffra som motsvarar drygt 9 procent av alla sysselsatta. Samtidigt som andelen företagare av det totala antalet sysselsatta håller sig relativt konstant fortsätter dock antalet företagare bland personer över 64 år att öka³.

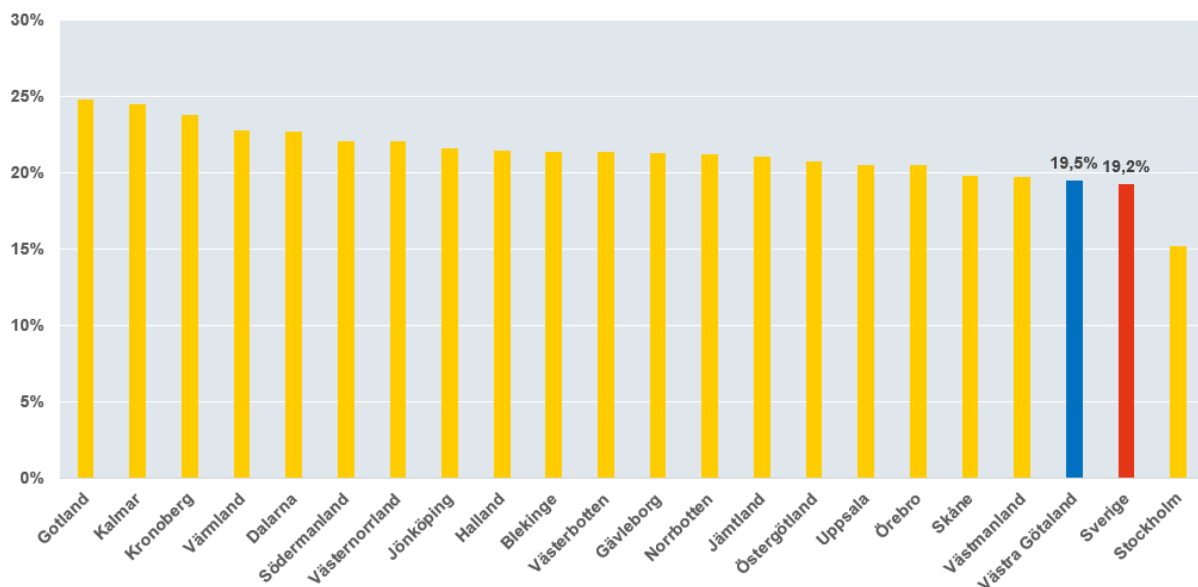
Jämförs antalet företagare i gruppen 15–64 år med 15–74 år det följaktligen också cirka 74 200 fler personer i den senare. Givetvis är det både bra och fortsatt önskvärt att även äldre fortsätter att vara företagsamma. Men i vissa fall kan en del av utvecklingen härledas till de svårigheter som tycks finnas i processen att genomföra generationsskiften.

Svenskt Näringsliv presenterar varje år ny statistik över Sveriges företagsamhet⁴ i syfte att visa på förändringar av antalet personer med ett juridiskt och strategiskt ansvar för ett företag. I 2019 års rapport specialstuderas ett antal variabler med koppling till företagsamheten på lokal och regional nivå. En av dessa variabler är andelen äldre företagsamma.

Västra Götaland placerar sig strax under sverigesnittet gällande företagsamhet - med ett totalt antal på strax under 12 procent. Gällande den äldre företagsamheten är det även värt att notera att; på nationell nivå är nästan var femte företagsam person äldre än 64 år. Rikssnittet ligger på 19,2 procent men är kraftigt påverkat av Stockholms län vilket är det enda länet som placerar sig under snittet med sina 15,2 procent. Alla andra län placerar sig inom intervallet 19–25 procent.

Knappt var femte företagsam person är äldre än 64 år

Andel företagsamma personer som är äldre än 64 år

Vidare ska det påpekas att variationen är stor även inom länen. Västra Götaland placerar sig relativt bra i relation till andra län med sina 19,5 procent men innefattar också den kommun med störst andel äldre företagsamma i hela landet, Gullspångs kommun, med 33,1 procent. Bengtsfors (31,2%) och Tanum (30,4%) tillhör även de 10 kommuner i landet med högst andel äldre företagare. I hela 22 av Västra Götalands 49 kommuner är fler än var fjärde företagare äldre än 64 år.

³ Ekonomifakta (Företagare), 2018

⁴ Svenskt Näringsliv, 2019a

14 kommuner med högst andel äldre företagsamma

Andel äldre än 64 år av den totala företagsamheten år 2018.

Västra Götalands Län	Företagsamma	Företagsamma äldre än 64 år	Andel äldre företagsamma
Gullspång	480	159	33,1%
Bengtsfors	6 963	270	31,2%
Tanum	9 128	549	30,4%
Lysekil	10 372	362	28,7%
Essunga	700	199	28,4%
Tranemo	1 108	310	28,0%
Herrljunga	1 051	292	27,8%
Karlsborg	584	162	27,7%
Götene	1 352	374	27,7%
Tjörn	1 964	543	27,6%
Orust	10 881	553	27,6%
Färgelanda	4 724	209	27,2%
Sotenäs	6 612	305	26,5%
Svenljunga	1 099	291	26,5%

Ser man endast till aktiebolag, med minst en anställd, sett till placering av huvudkontor finner man följande om ålder på ansvarig/VD⁵:

- Västra Götaland har genomgående en högre andel 'företagsledare' i födelseintervallen 1940–1949, 1950–1959 och 1960–1969 än genomsnittet för Sverige.

- Ser man till de efterföljande ålderskategorierna placerar sig Västra Götaland, föga förvånande, istället lägre än snittet för Sverige.

Sammantaget pekar således flertalet källor på allt äldre företagsledare. Ett fenomen vilket även knyter väl an till en studie publicerad av SCB runt årsskiftet 2017–2018⁶. I artikeln studeras en grupp förvärvsarbetande personer som fyllde 64 år under 2010 och om, samt i så fall när, de senare slutade att arbeta. Vid 65 års ålder hade 32 procent av de anställda och 17 procent av företagarna slutat att vara förvärvsarbetande. Vid 69 års ålder var fördelning i gruppen sådan att 52 procent av företagarna fortfarande var förvärvsarbetande, samma siffra för de anställda var då endast 11 procent.

Givetvis är det viktigt och glädjande att även äldre fortsatt är företagsamma. Det finns enorm erfarenhet och kunskap hos många som behöver tas tillvara. Men om företagare blir allt äldre, samtidigt som många vittnar om svårigheterna att generationsväxla eller genomgå ett ägarskifte, då uppstår en problematik som kan få stora konsekvenser.

⁵ Siffrorna är framtagna av UC på uppdrag av Svenskt Näringsliv.

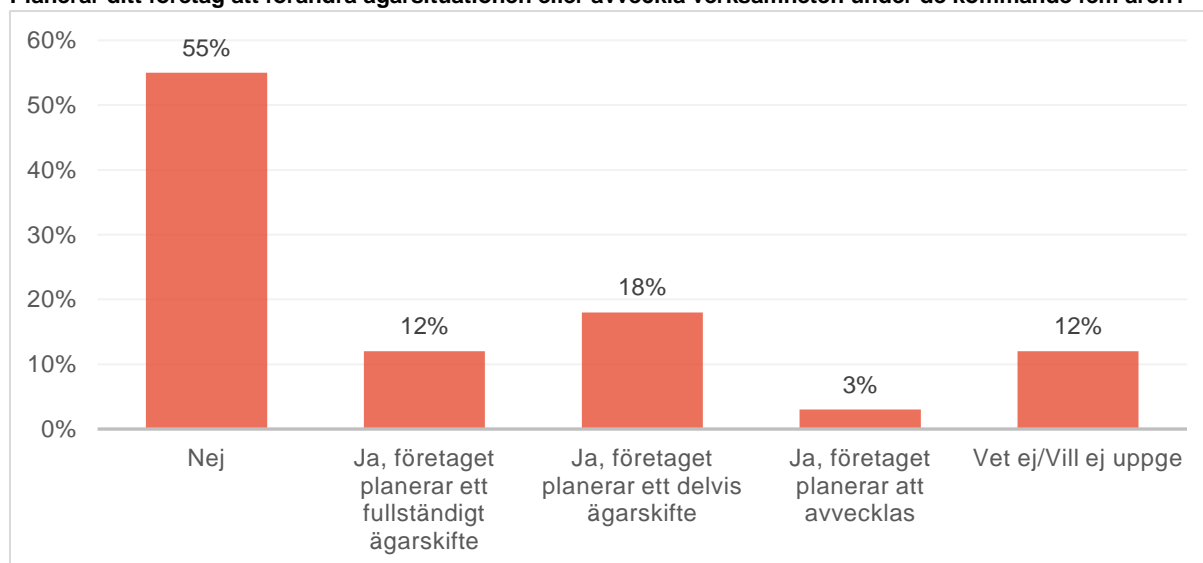
⁶ Statistiska Centralbyrån, 2017

Var tredje företagare planerar ett ägarskifte

Mellan den 28 januari och 13 februari 2019⁷ genomförde Svenskt Näringsliv en undersökning om hur medlemsföretag Västra Götalands län ser på ett eventuellt ägarskifte. Totalt svarade 502 företag (43% svarsfrekvens) i Svenskt Näringslivs företagarpånel. Utifrån undersökningens resultat kan vi se ett antal intressanta men alarmerande tendenser.

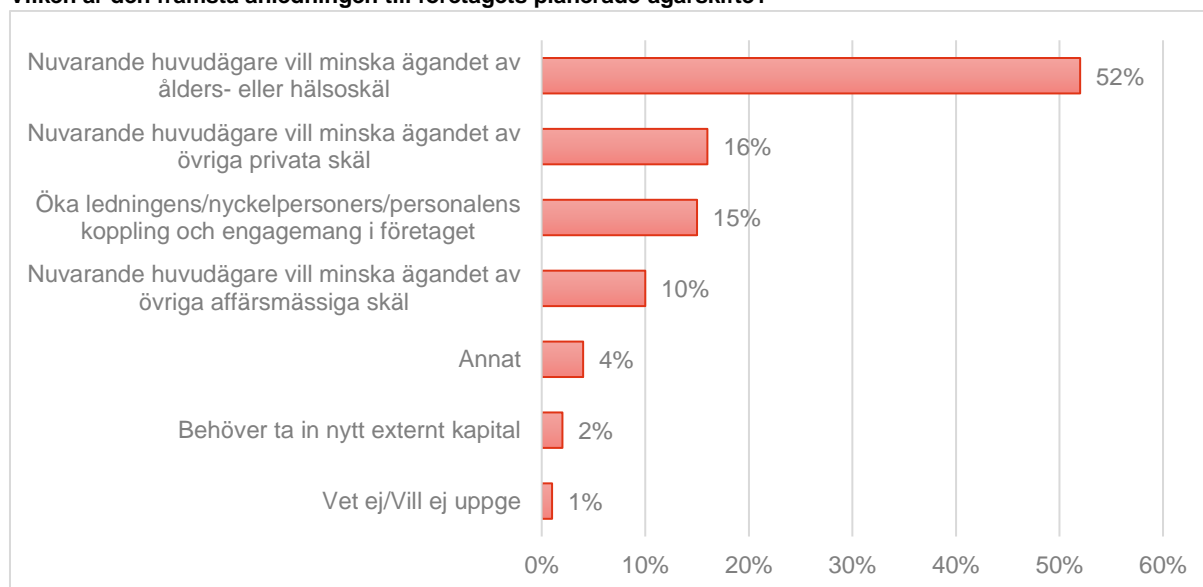
Var tredje företagare planerar för ett fullständigt eller delvis ägarskifte inom de närmsta fem åren. Tolv procent uppger att de är osäkra, en oroväckande tendens i sig självt då dessa skiftens komplexitet gör det nödvändigt med lång och bra framförhållning.

Planerar ditt företag att förändra ägarsituationen eller avveckla verksamheten under de kommande fem åren?

Hela 52 procent av de tillfrågade företagen uppger ålder- eller hälsoskäl som den främsta anledningen till att ett ägarskifte är på gång. Något som stämmer väl överens med de siffror som tidigare lyfts avseende den höga andel äldre företagsledare i Västra Götaland.

Vilken är den främsta anledningen till företagets planerade ägarskifte?

⁷ Svenskt Näringsliv, 2019b

Vid uppföljande frågor kring eventuella ägarskiften framkom följande gällande potentiella nya ägare:

Av de som planerar ett ägarskifte uppger 38 procent att de planerar för att en **extern köpare** ska ta över. Samtidigt uppger nästan tre av tio företagare att någon i **familjen** är den som förväntas ta över företaget.

En snarlik undersökning genomfördes av Svenskt Näringsliv mellan den 27 augusti och 6 september 2018 men då med ett nationellt urval av respondenter⁸. Även om delar av de uppvisade siffrorna skiljer sig marginellt bekräftas den bild och problematik som återfinns i Västra Götaland.

Siffrorna gällande hur många företag som planerar för ett ägarskifte inom de närmsta fem åren är närapå identiska. Även här görs det således gällande att var tredje företagare planerar för ett ägarskifte och att tolv procent i dagsläget inte vet. Det är fortfarande övergripande flest som anger åldersskäl som anledning till sin vilja att minska sitt ägande, även om siffran på nationell nivå är något högre med 66,7 procent.

Sammantaget har vi således en situation där företagarna är allt äldre. Fler och fler planerar för ett ägarskifte inom 5 år och många håller förhoppningen att det är en närstående person som ska ta över och föra företaget vidare. Dessa siffror ligger i linje med tidigare undersökningar⁹ och kan således anses representativa även på ett bredare plan.

Hur kommer det sig då att allt fler företagare blir kvar allt längre i sin roll som företagsledare?

⁸ Svenskt Näringsliv, 2018

⁹ Företagarna, 2016

Finansiering och skatter största problemen vid generationsskifte

Den enskilde företagarens förmåga att planera ett generationsskifte lyfts vanligtvis som en avgörande faktor. En aspekt som visserligen spelar roll men som inte utgör hela bilden. Det finns ett stort behov av och utrymme för reformer i arbetet med att underlätta för framgångsrika generationsskiften i företag. I Svenskt Näringslivs företagarpaneler¹⁰ pekar de tillfrågade företagarna på en rad olika problem som kräver politiska lösningar.

Utifrån företagarpanelen, endast innefattande respondenter från Västra Götaland, finner vi följande gällande vad respondenterna tror kommer bli de främsta problemen för det planerade ägarskiftet. *Finansiering, Hitta ny ägare och Skattefrågor* är de konkreta problem av politisk relevans som omnämns flest gånger. Det är också rimligt att tro att dessa i mångt och mycket går in i varandra då skattefrågor kan ha stor inverkan på både möjligheterna till nya ägare och den finansiering som finns tillgänglig.

På nationell nivå framkommer följande.

Finansiering, Hitta ny ägare och Skattefrågor är även här de konkreta problem som omnämns flest gånger. Deras inbördes ordning är dock förändrad där en större andel anser att skattefrågor är det främsta problemet i samband med ett ägarskifte. Till skillnad från undersökningen från Västra Götaland svarar nästan 22 procent av de tillfrågade också *övriga faktorer*. Genom att utgå från vad som tidigare finns skrivet kring ämnet generationsskiften är det rimligt att tro att detta svar rymmer en stor del av vad som faller under benämningen emotionell problematik. Ergo, problematik i gränsdragningen mellan "avgående" och "tillträdande" företagsledare.

Vad behöver politiken göra?

Gällande de personliga, emotionella, problem som uppstår vid ett ägar- eller generationsskifte är det ett område som endast kan åtgärdas av de direkt berörda. Vad det gäller övriga, mer konkreta, problem finns det ett stort utrymme för och behov av politiska reformer.

Ägarskatter

Enligt "Entreprenörskapsutredningen"¹¹ är skattepolitiken det enskilt viktigaste området för att säkra ett attraktivt investeringsklimat. Vill vi att fler ska våga ta de risker det innebär att starta och driva vidare företag måste vi också fråga oss om den svenska miljön för risktagande är attraktiv nog. Utifrån rapporten "Konkurrenskraften i Sveriges ägarbeskattning"¹² jämförs den svenska kapitalbeskattningen med ett antal urvalsländer. Sammantaget påvisas i rapporten att Sverige avviker markant i vissa hänseenden. Sverige har den ojämförligt högsta marginalskatten bland de undersökta länderna. Sverige är också det enda landet som gör direkt skillnad på beskattning baserat på aktieägarens aktivitet i bolaget. Det bör även noteras att andra länder som tillämpar en relativt hög progressiv beskattning av kapitalinkomster, likt Irland och Storbritannien, då även kombinerar detta med betydande avdrag, lättnadsregler och undantag.

3:12-reglerna

Ett av de regelverk som utgör ett hinder för företag som vill eller måste genomföra ett generationsskifte är de så kallade 3:12-reglerna¹³. Sedan skattereformen 1991 beskattas normalt arbetsinkomster med en högre skattesats än kapitalinkomster. 3:12-reglerna infördes då ägare till

¹⁰ Svenskt Näringsliv, 2018 & Svenskt Näringsliv, 2019b

¹¹ SOU 2016:72

¹² Svenskt Näringsliv, 2016b

¹³ Reglerna fanns ursprungligen i 3 § 12 mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt och kallas därför fortfarande för 3:12-reglerna.

fåmansföretag anses ha möjlighet att påverka hur vinsten i företaget ska disponeras. Reglerna infördes som ett sätt att begränsa möjligheterna för delägare, aktiva i verksamheten, att ta ut löneinkomst som utdelning, alternativt kapitalvinst vid en försäljning¹⁴.

Enligt nuvarande 3:12-regler måste en företagare som vill överlåta ägandet till en yngre generation helt upphöra med aktivitet i bolaget för att slippa höga skattesatser. Försäljning av andelar i fåmansföretag, vid generationsskiften inom familjen, beskattas idag hårdare än om ägaren säljer till en utomstående alternativt lägger ned sitt företag. Då regelverket för vem som omfattas är komplext omfattas och likställs i dagsläget delägares närståendekrets (make/maka, barn, föräldrar etc.) till stor del med aktiva delägare¹⁵. Istället för att beskattas med 25 procent vid avyttringen, som annars med onoterade andelar, riskerar man således uppåt 55–60 procent skatt då vinsten, enligt 3:12-reglerna, kan komma att beskattas som inkomst av tjänst. I förlängningen har detta medfört att företagare behövt ta hjälp av, ofta kostsam, rådgivning och det krångliga regelverket och dess konsekvenser har en hämmande effekt för välfungerande ägarskiften.

Svenskt Näringsliv har länge varit kritisk till denna del av 3:12-reglerna och har därför efterfrågat reformer på området. Det är således glädjande att det i budgetpropositionen för 2019 går att finna förslag i rätt riktning, även om det behövs ytterligare förbättringar på området.

Finansmarknadens funktionssätt

Slutligen måste det även bli enklare för växande och nya företag/företagare att få tillgång till krediter. Idag är konkurrensen på bankmarknaden generellt sett dålig och räntemarginalen till små företag för hög. En problematik som utmärker sig speciellt på landsbygden där säkerheter ofta saknas. Således riskerar situationen också kväva företagandet på landsbygden och försvåra ägar- och generationsskiften.

Det svenska regelverket ter sig vid jämförelse vara både komplext och svårtillämpligt. Således står det sammantaget klart att här finns både incitament och betydande utrymme för regelmässiga förändringar och förbättringar.

Avslutning

Runt om i Västra Götaland diskuteras frågan om generationsskiften i företag – i fikarum, styrelserum eller vid köksbord. Såväl företagare som politiker är i grunden överens om att alla företag måste ges chansen till fortsatt verksamhet. Att de flesta företag, stora som små, är inbegripna i en kedja där nedlagda företag, oavsett enskild betydelse, skadar den övergripande ekonomin inom de kommuner och samhällen de verkar.

En rad studier visar på vikten av lokalt ägande. Detta till följd av att den lokala kopplingen tenderar att göra ägandet mer långsiktigt samt ge multiplikatoreffekter på andra lokala företag. En dynamik vilket även premieras av förbättrade möjligheter till ägar- och generationsskiften. Det finns även en rad positiva externa effekter i form av uppbyggnad av lokala kluster samt ett värde för den sociala lokala ekonomin i form av sponsring av exempelvis föreningsliv.

I linje med ovanstående studier står Svenskt Näringsliv bakom initiativet "Välfärdsskaparna". Initiativet syftar till att upplysa om, och framhäva, de enskilda företagets faktiska betydelse för den kommun de verkar i, samt det svenska samhället i stort. Det är viktigt att framhålla att de lokala företagens

¹⁴ Lodin m.fl., 2015, s. 452.

¹⁵ Svenskt Näringsliv, 2016

framgång inte endast premierar den enskilda företagsledaren. Det bidrar också till den allmänna välfärden i form av jobbtillfällen, skatter och lokalt samhällsengagemang. För att hela Sverige ska leva är det oundgängligt att vi underlättar för företagande och samtidigt lyfter fram de positiva effekter det ger. Generationsskiften ska således inte endast ses och behandlas utifrån premissen som ett hot. Hanteras det på rätt sätt finns stora möjligheter till positiv utveckling. Nya ägare kan komma med nya idéer och innovativa koncept. De företagare som trappar ned kan också bli mentorer eller så kallade affärsänglar. Regelverken och lagstiftningen måste dock regleras så att de rätta incitamenten och möjligheterna kan skapas. Att företag går i konkurs, läggs ner eller upphör med sin verksamhet är en naturlig del av en väl fungerande marknadsekonomi. I inget fall ska dock detta behöva bero på krånglig lagstiftning, övermäktig administration eller skatter som i praktiken omöjliggör ett lyckat ägarskifte.

Alla tycks vara överens om generationsskiftesproblematikens betydelse för svenska företag och deras överlevnad. Det räcker dock ej med att man är överens över partigränserna – nu krävs också handfasta politiska beslut.

Sammanfattning i 10 punkter

- Samtidigt som andelen företagare av det totala antalet sysselsatta håller sig relativt konstant fortsätter antalet företagare bland personer över 64 år att öka. Sveriges företagare blir allt äldre.
- I 22 av Västra Götalands 49 kommuner är mer än var fjärde företagare över 64 år.
- Åldersskäl är den vanligaste anledningen till att ett ägarskifte i företag är på gång.
- Många företag planerar ett ägarskifte inom de närmsta fem åren. I tre av tio förväntas någon i familjen ta över företaget – men oroväckande många är osäkra på vem som ska ta över.
- Finansiering, möjligheten att hitta en ny ägare och skattefrågor anses av företagarna vara de största hindren för framgångsrika generationsskiften. Det omfattande regelkrångel som idag även drabbar befintliga företag och företagare blir i längden även ett problem gällande möjligheterna att finna nya ägare.
- Skattepolitiken är det enskilt viktigaste området för att säkra ett attraktivt investeringsklimat. Sverige har höga marginalskatter som minskar incitament till ägarskiften och är det enda landet som gör direkt skillnad på beskattning baserat på aktieägarens aktivitet i bolag.
- Det krävs politiska reformer för att 3:12-reglernas utformning ska underlätta – inte stjälpa – generationsväxlingar. Skiften inom familjer skall inte missgynnas till förmån för extern försäljning eller nedläggning.
- Tillgången till krediter för företag/företagare, inte minst på landsbygden, behöver säkerställas.
- Företagens framgång premierar inte endast det enskilda företaget. Det bidrar till den allmänna välfärden i form av jobbtillfällen, skatter och lokalt samhällsengagemang. För att hela Sverige ska leva är det oundgängligt att vi säkerställer företagets möjlighet att drivas vidare.
- Det måste vara lika naturligt att ta över redan existerande företag – som att starta nya. Framgångsrika generationsskiften spelar en avgörande roll för att den västsvenska företagsamheten ska vara framgångsrik över generationer.

Referenser

Ekonomifakta. (2018). *Företagare*.

Hämtad: 2018-11-22 från <https://www.ekonomifakta.se/fakta/foretagande/naringslivet/foretagare/>

Företagarna. (2016). Företagarnas undersökning om ägar- och generationsskiften 2015.

Stockholm: Företagarna

Lodin, Sven-Olof, Lindencrona, Gustaf, Melz, Peter, Silfverberg, Christer, Simon-Almendal, Teresa, *Inkomstskatt - en läro- och handbok i skatterätt*, Femtonde upplagan, Lund, Studentlitteratur AB, 2015.

Nationalencyklopedin. (2018). *Allmänintresse*.

Hämtad: 2018-11-22 från <https://www-ne-se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/allmänintresse>

SOU 2016:72. *Entreprenörskap i det tjugoförsta århundradet*.

Stockholm: Wolters Kluwer Sverige AB

Statistiska Centralbyrån. (2017). *Företagare tjänar mindre och arbetar längre än anställda*.

Hämtad: 2018-11-19 från <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2017/Foretagare-tjanar-mindre-och-arbetar-langre-an-anstallda/>

Svenskt Näringsliv. (2019a). *Företagsamheten 2019*.

Stockholm: Svenskt Näringsliv

Svenskt Näringsliv. (2019b). Extrafrågor Företagarpanelen 2019-Q1

Stockholm: Svenskt Näringsliv

Svenskt Näringsliv. (2018). *Företagarpanelen Q3 2018*.

Stockholm: Svenskt Näringsliv

Svenskt Näringsliv. (2016a). *Vad händer med entreprenörskatten?*

Stockholm: Svenskt Näringsliv

Svenskt Näringsliv. (2016b). *Konkurrenskraften i Sveriges ägarbeskattning*.

Stockholm: Svenskt Näringsliv.

Svenskt Näringsliv. (2004). *Både företagare och politiker måste planera för generationsskiften*.

Stockholm: Svenskt Näringsliv

Ydstedt, A., & Wollstad, A. (2015)

Tio år utan arvsskatt – Sörjd av ingen, saknad av få.

Stockholm: Ekerlids Förlag

SVENSKT NÄRINGSLIV